

A.CARMONA CÒRNET
Mre A.CALVO TORRAS
Mre R.BRAGULAT ARARÀ

HISTÒRIA DE LA MICOLOGIA CATALANA: ÚS TERAPEÚTIC DE L'AGÀRIC

IV Congrés d'Història de la Medicina Catalana
Poblet, 7-9 de juny de 1985
Actes, Vol. I

Els primers indicis de la presència de fongs en la Terra van ésser trobats a Ontario, en un jaciment de l'època precàmbrica, els fòssils observats corresponien a dos Micromicets i aquest fet demostra que els fongs són un dels exponents de vida més actius de la Terra.

En la Taula nº 1 es resumeixen els fongs fòssils descrits fins ara, explicant el seu origen, període i localitat.

La Història de la Micologia a Catalunya té el seu origen en la tradicional afecció popular de la recolecció de Macromicets, donat que Catalunya, tal com assenyala Font i Quer en el seu llibre "Plantas Medicinales. El Dioscórides renovado", és considerat com un País MICOFÍLIC per excel·lència.

En contraposició a la llarga tradició popular, la Micologia com a Ciència ha estat estudiada per un nombre reduït d'investigadors.

L'objecte d'aquesta comunicació és donar a conèixer alguns aspectes de la Història de la Micologia catalana centrant-nos fonamentalment en l'ús terapèutic d'una espècie de Macromicets que ja en el segle XIV era administrada tenint en compte les seves propietats de laxant i antisudorífic principalment.

Entre els components del *Polyporus officinalis*, conegut com "Agàric blanc" podem destacar: matèries resinoses de composició variable segons l'època i el lloc de recol·lecció, agarícol, colesterol, fitosterina, àcid palmític, així com parafines i hidrocarburs. El principi actiu es coneix amb el nom d'"agaricina". L'agaricina o àcid agaricínic produeix irritació marcadament intensa per ingestió o aplicació local, a petites dosis té un efecte paralitzant sobre les terminacions nervioses de les glàndules sudorífiques, a dosis elevades, de 2 a 3 g, actua com a laxant o purgant. Associat a la papaverina o a la teofilina s'administra també contra l'asma bronquial.

Ja Dioscórides esmentava la seva utilització i per tal de conèixer les fórmules magistrals en les que l'agàric, *Polyporus officinalis*, hi forma part com a element terapèutic actiu, hem revisat les fórmules recollides en el Receptari de Manresa i en la Concordia Apothecariorum Barchinone de 1511, considerats com els dos textos més interessants que ens permeten conèixer la terapèutica fins el segle XVI.

A. RECEPTARI DE MANRESA, S. XIV

De les fórmules transcrits en aquest Receptari, 14 d'elles presenten com un dels components actius l'agàric, totes elles s'utilitzaven com a laxants o purgants, i les formes d'administració es poden resumir en: enemes, 6; solucions, 3; pocions, 3 i 2 fórmules en les que no s'indica la forma d'administració.

Les dosis d'agàric oscil·len de $\frac{1}{2}$ a 3 dracmes i entre els altres components figuren més reiteradament els següents:

1.- Enemes

Sumitat florida de Malva
Viola
Branca ursina
Prunes
Canyella
Mercurial
Yera Pi Galeni

2.- Solucions

Viola
Borrago
Blugosa
Polipodi
Anís

Prunes
Canyella
Sen

3.- Viola
Borrago
Sen
Polipodi
Prunes
Canyella
Ruibarb
Nard
Gengibre

B. CONCORDIA APOTHECARIORUM BARCHINONE, S. XVI

De les aproximadament 284 fórmules incloses en aquesta Concòrdia, 19 presenten com a component actiu l'agàric.

Podem destacar que vuit corresponen a fórmules magistrals bàsiques en la terapèutica del S. XVI i anteriors, i com exemple podrem esmentar la TRIACA MAGNA GALENA i les diferents YERES. Les restants elaborades la majoria segons Ebenmensué, son píndoles.

Volríem assenyalar que contràriament al recull obtingut en el Receptari de Manresa, en cap cas s'administra l'agàric en forma d'enema, solució o pòcima.

En les fórmules magistrals trobades en el Receptari de Manresa, l'acció terapèutica de la majoria dels constituents coincideix amb la de l'agàric però en estudiar les fórmules de la Concòrdia, ens crida d'atenció el fet de què, excepte en el cas de las Píndoles d'agàric, resumides en la Taula nº2, en les restants, aquest és considerat com un constituent més de la formulació, és a dir, sense que la seva activitat terapèutica pugui ser considerada com la principal dins del conjunt de components. Tot i així, l'acció que prevaleix de l'agàric és la de purgant. Entre els altres integrants tan sols es repeteixen en un nombre relativament important de píndoles, els mirabolans i el turbit.

TAULA Nº 1.- RELACIÓ DELS PRINCIPALS FONGS FOSSILS DESCRITS FINS ARA

GRUP	GÈNERE O ESPECIE	ORIGEN	PERÍODE	LOCALITAT
MIXOMICETS		Sobre Lycoperdon	Carbonífer	Autun, Roanne
CHYTRIDIOMICETS	Oochytrium Lepidodendri	Sobre L.esnostense		
OOMICETS	Achlytes neeus	Corals i conxes		
	Palaeachlga sp		Devonià	Amèrica
			Silúric	Amèrica
			Pèrmic	Austràlia
	Peronosporites antiquaris	Sobre L.cilindre	Carbonífer	Yorkshire
ZYGOMICETS	Mucor cambrensis		Pèrmic	
	Paleomyces majus			
	Paleomyces gracilis			
ASCOMICETS	Leptosphaerites lechninii	Fulls de Monocotiledonies		Reims
		Sobre Bituminoses		Green River
	Sphaerites suessi	Fulls de Rahmnus	Oligocè	Europa Central
	Mycosphaerella			Green River

TAULA Nº 1.- Continuación

GRUP	GÈNERE O ESPECIE	ORIGEN	PERÍODE	LOCALITAT
BASIDIOMICETS	Puccinia graminis	Sobre Lepidodendron	Eocè	
		Fulles de Apocinacea	Eocè	
	Polyporus vaporarius		Neolític	
	Fistulina hepatica		Neolític	
	Boletus sp		Neolític	
	Agaricus sp			Anedo de Buirón, Burgos
DEUTEOMICETS	Diptosporium ovale	Sobre Bituminoses		
	Helminthosporium obovalum	Sobre Bituminoses		
	H. striforme	Sobre Bituminoses		
	Macrosporium subtridhelm	Sobre Bituminoses		
	Mucedites stercoraria			
	Hyphomycetes stephanensis	Coprolits		
	Botrytites similis			
	Sporotrichites heterospermus			
	Sporotrichites densus			
	Sporotrichites spiralis			
	Brachycladites thomsonos			

Taula nº 2. TRANSCRIPCIÓ DE LES PÍNDOLAS D'AGÀRIC. S. XVI

Rp./

Aguarici
Radicis Liri celestis
Prasii
Turbit
Yerepigre
Coloquintide
Sercacolle
Mirra

BIBLIOGRAFIA

- AINSWORTH, G.C.: Introduction to the History of Mycology. Cambridge University Press, 1976.
- ARRONDO ODRIOZOLA, E.: Paleomicología. Boletín de la Societat Catalana de Micologia 4: 5-8, 1979.
- CALVO TORRAS, Mª A.: Taxonomía y Paleomicología. Libro de Resúmenes de Comunicaciones y Ponencias 2ª Reunión Conjunta de Micología. 1984.
- COMENGE FERRER: Receptari de Manresa (s. XIV). Barcelona, 1899.
- CONCORDIA APOTHECARIORUM BARCHINONE. Barcinone, 1511.
- FONT I QUER, P.: Plantas medicinales. El Dioscórides renovado. Ed. Labor. Barcelona, 1978.
- PIROZYNSKI, K.A. i WERESUB: The classification and nomenclature of fossil fungi. En The whole of the fungus. Ed. B. Kendrick. Canadá, 1979.